

Cái Thuở... Cặp Sách Đến Trường

Nguyễn Dư

Hơn nửa thế kỷ rồi mà vẫn còn nhớ rõ cái giai thoại... Chuyện như thế mà gọi là giai thoại à? Có lẽ chỉ có tôi mới có mấy cái kỷ niệm vớ vẩn, chán phèo của thời đi học bị bạn bè và thầy giáo... bắt nạt. Chuyện nhỏ nhưng cũng... đáng đồng tiền bát gạo. Mang ra kể chơi.

*Hỡi các cậu bé con
Trong lúc tuổi còn non
Các cậu phải chăm học
Có học mới nên khôn*

Năm 1956-57, tôi học lớp đệ lục (tương đương với lớp 7 bây giờ), trường Trần Lục, nằm gần chợ Tân Định... Sắp hết giờ Vạn vật, thầy... thầy gì nhỉ? Chịu, không nhớ nổi tên thầy là gì. Thầy tìm một trò "tình nguyện" vẽ mấy cái tế bào, hoa lá, sửa soạn cho bài Thực vật tuần sau. Không có đứa nào giơ tay nhận lĩnh cái công việc chán như cơm nếp nát này. Chính thầy cũng còn muốn đùn cho học trò cơ mà.

Bỗng có "thằng mất dạy" nào nói to:

- Thừa thầy có thằng Dư tình nguyện.
- Dư đâu, lên đây!
- Dạ, nó nói đùa. Thừa thầy, con không biết vẽ.
- Nói láo. Lên đây!
- Thừa thầy, con còn nhiều bài chưa làm, chưa học.

Thầy làm lì, không nài thêm. Tôi thở phào, thoát nạn. Cả lớp lại tiếp tục đùa giỡn...

Bỗng có tiếng quát:

- Dư, 2 giờ công-xin (consigne).

Tôi giật nảy mình, ngỡ ngác không biết mình bị phạt vì tội gì?

- Tội ném giấy.
- Thừa thầy, chúng nó ném con chứ không phải con ném chúng nó.
- Tha cho lần này. Liệu hồn đấy!

Một lát sau lại...

- Dư, 2 giờ công-xin, lần này không tha.
- Thừa thầy, con bị tội gì ạ?
- Tội... sờ đầu bạn.

Lần này hết cãi. Đúng là tôi có đụng vào đầu thằng bạn ngồi bên cạnh. Vô ý đụng vào đầu bạn cũng là một cái tội! Đụng vào chỗ khác thì tội đồ đâu cho hết? Thảo nào mấy đứa "xóm nhà lá" vẫn kháo nhau phải coi chừng thầy. Thỉnh thoảng thầy như người bị động kinh, bất tỉnh linh lên cơn... muốn ra oai thì phiền lắm. Tiếng đồn không sai. Dù sao thì thầy... vẫn là thầy. Học trò phải nghe lời thầy. Ai cũng nghĩ như vậy.

Bằng một giọng nửa thương hại, nửa vổ về, thầy nói:

- Nếu vẽ bài Vạn vật thì tha cho.

Tôi không đủ khôn để đáp lại tấm lòng độ lượng của thầy. Lúc này tôi chỉ biết sợ. Sợ cuốn thông tin bạ bị mang "vết nhơ" của thầy. Sợ bị bố dẫn ra đánh. Cơn sợ khuyên tôi phải biết "tránh thầy chẳng xấu mặt nào". Mình chẳng có gì để đem ra mặc cả với thầy thì phải chấp nhận cái giá thầy đưa ra cho xong chuyện. Còn lâu mình mới "khôn" bằng thầy.

Chiều hôm đó tôi xin mẹ tiền đi mua tờ giấy vẽ khổ lớn. Mẹ vui vẻ thấy thằng con để ý đến việc học. Tội nghiệp mẹ đang hiểu lầm thằng con. Tôi thương mẹ. Ghét thầy. Tuần sau tôi nộp bản vẽ cho thầy. Thầy tươi cười khen đẹp. Tôi không thích cái nụ cười của thầy. Không hiểu tại sao tôi đâm ra thù ghét thầy, ghét luôn cả môn Vạn vật từ ngày đó. Mặt mũi thầy ra sao tôi cũng chẳng thêm nhớ.

Nhưng đời học trò cũng có những cái bất ngờ. Trong cái rủi đôi khi lại có cái may. Có lẽ thằng bạn bị tôi "sờ đầu" thấy tôi bị phạt oan nên ân hận chẳng? Một hôm nó thân mật chỉ dạy cho tôi "mẹo" giải mấy bài hình học. Tôi như người được khai tâm, mở mắt. Có vậy thôi mà sao thầy dạy Toán cứ "giấu nghề" không truyền cho đám hậu sinh?

Nhờ một câu giảng của bạn mà tôi hiểu được cách học, biết được cách làm bài. Học thầy không tày học bạn, người xưa nói không sai, phải không bạn Tính thân mến của tôi? Hè năm ấy tôi tự học xong chương trình Toán Lý Hoá của năm đệ ngũ.

Cuối năm đệ ngũ tôi thi nhảy bằng Trung học đệ nhất cấp. Thi viết trôi chảy. Nhưng phiền một điều là sau phần thi viết, phải vào vấn đáp. Chết... bỏ mẹ. Có cả môn Vạn vật. Nghiệp chương còn nặng quá! Chưa bao giờ tôi nghĩ đến học môn này. Chần chừ mãi, cuối cùng cũng phải thu hết can đảm vào thi.

Tôi bốc thăm trúng bài Bộ máy tuần hoàn, hô hấp. Tôi còn nhớ bài học năm xưa... Thân thể người ta chia ra làm ba phần: đầu, mình và chân tay... Thầy cắt ngang:

- Khởi cần dài dòng. Em hãy cho biết vai trò của tim, của dưỡng khí.

Tôi bắt đầu rịn mồ hôi. Âm ừ một lát, tôi đành phải thú thật:

- Thưa thầy em chưa ôn bài này.

- Cho em chọn bài khác. Lật hết ra mà chọn.

Tôi lật hết mấy mảnh giấy và chọn Bộ máy tiêu hoá. Người ta đói thì phải ăn. Đồ ăn vào miệng, xuống dạ dày. Các chất bổ đi nuôi cơ thể. Cặn bã thành phân, tống ra ngoài... Bài học ngắn gọn quá. Tôi không biết phải nói gì thêm. Thầy nhắc:

- Hãy phân tích phản ứng khi nhai, khi đồ ăn vào dạ dày.

Mồ hôi càng rịn ra. Tôi áp úng ca bài "con cá sống nhờ nước":

- Thưa thầy em chưa kịp học môn Vạn vật.

- Có phải em khinh môn Vạn vật lắm phải không?

Giọng thầy vẫn bình thản làm tôi càng lo sợ. Sao thầy lại bắt mạch tôi đúng như thế? Chối cũng khó, nhận thì... chết tươi. Tôi tìm cách nói nước đôi:

- Thưa thầy em không dám coi thường môn Vạn vật. Em dồn sức học mấy môn khác, chưa kịp học môn Vạn vật. Em xin lỗi thầy.

- À, chưa kịp học. Tưởng là khinh... Thôi, cho em ra.

Ra khỏi phòng thi tôi bàng hoàng, sực tỉnh. Nguy rồi Dư ới. Bị thầy cho ăn "trứng gà" thì chết nhăn răng. Vái trời, cầu mong thầy đừng... ác như vậy. Thầy cứ phết nửa điểm hay một phần tư điểm cũng được. Khỏi bị loại là... sướng rồi. Suốt ngày hôm ấy, tôi bị con số 0 ám ảnh. Mãi đến đêm mới hơi yên tâm. Nếu cho 0 thì thầy phải la mắng mình chứ. Đàng này thầy vẫn ôn tồn cơ mà. Chẳng lẽ "cha" này lại thâm hiểm như vậy sao? Tôi hồi hộp chờ ngày công bố kết quả.

Rõ ràng tên mình kia kia. Đâu bình thứ đàng hoàng. Tôi hoàn hồn, thầm cảm ơn thầy hỏi vấn đáp môn Vạn vật. Không biết hôm ấy trong đầu thầy nghĩ gì. Chỉ biết chắc chắn một điều là thầy không nhớ "giết" tôi. Mặt thầy tôi không nhớ. Tên thầy tôi không biết. Tôi nhớ ơn thầy.

Năm sau sang học đệ tam, rồi đệ nhị Hồ Ngọc Cẩn (Gia Định), rồi đệ nhất Chu Văn An (Sài Gòn). Ba lớp trung học đệ nhị cấp này chia ra ban A (Vạn vật), ban B (Toán), ban C (Văn chương). Có nơi có thêm ban D (Hán học). Tôi chọn ban B vì thấy Toán dễ hơn các môn khác. Chỉ cần làm hết các bài tập, bài mẫu của mấy quyển sách tây, sách ta là chắc ăn rồi. Cái bệnh lười biếng tiếp tục đim tôi trong vũng lầy của các môn phụ, phụ thuộc các thầy như Triết, Pháp văn, Anh văn... Chuyện học, chuyện thi chả có gì đáng nhớ.

Lên Đại học mới thật sự bị hụt hẫng, chới với. Vì lười. Vì không biết cách học. Vì không được bạn Tính thứ hai chỉ bảo. Tôi bị té nhào, không vực dậy được.

Kỷ niệm của hai năm "lông bông" và năm học Đại học sư phạm, chỉ còn lơ mờ, thấp thoáng mấy cuộc hẹn hò ngoài bùng binh xe buýt, mấy lần hú hí trong rạp xi-nê. Đầu óc bị "mấy mẹ ngoài đường" ám ảnh.

"Mẹ trong nhà" lo buồn bần với bố. Một hôm, sau bữa cơm chiều, bố tôi gọi tôi ra nói chuyện. Sắp bị bố la mắng cái gì đây. Nhưng không, bố chỉ mở đầu bằng một câu:

- Chính phủ sắp cho sinh viên đi du học đợt cuối. Mà có muốn đi không? Bên Pháp có anh chị Phong, có thể nhờ cậy lúc đầu.

Tôi nhận ra được ý bố muốn cứu thằng con bằng cách "đuổi" nó đi xa. Bắt nó phải tự lập. Thú thực là chưa

bao giờ tôi nghĩ đến chuyện đi Pháp. Tôi áp úng trả lời:

- Dạ, con nghĩ sao cũng được.
- Cậu mợ thấy mấy năm sau này mày học hành hết quá. Có thể bị gọi đi lính. Thôi, mày sang Pháp đi. Cố gắng học.

Chủ nhật 1 tháng 11 năm 1964 tôi "đặt chân" xuống sân bay Orly. Có anh chị Phong đi đón. Về đến nhà, anh Phong nhắc sáng mai phải đến Institut Franco - Vietnamien xin giấy giới thiệu ghi tên học. Trễ gần hai tháng rồi. Tôi hoảng sợ, bối rối nhờ anh ghi vào giấy những điều phải làm, phải hỏi. Anh Phong đưa cho tôi tấm bản đồ to tướng.

- Mình đang ở đây. Mày phải đến đây. Từ nhà đi bộ đến ga xe lửa. Mua vé xe lửa thì nói... Đến chỗ này thì xuống, lấy métro. Mua vé métro thì nói... Đổi métro phải để ý đi đúng hướng. Đến nơi thì hỏi mấy điều anh ghi sẵn đây này.

Trưa thứ ba, tôi lên xe lửa đi Rennes. Đầu óc hoang mang... Mình như một đứa bé bắt đầu tập đi, tập nói, tập nghe. Xa nhà mới thấm thía... biết nhục! Nhục vì thua kém tất cả mọi người chung quanh. Cái nhục đầu tiên là phải nhờ bạn dẫn đi ghi tên học. Cám ơn bạn Thông đã giúp đỡ tôi ngày hôm ấy.

Sang Pháp, coi như là "ra đi không về"...

Dư ới, muốn nên thân người... Mày chỉ còn một lối thoát là... học. Học tiếng Pháp và học để đi thi. Chịu khó học lại từ đầu. Mày phải quên hết mọi chuyện bên Thị Nghè, Sài Gòn. Đầu óc còn lông bông thì... ông trời cũng không cứu được mày. Tương lai chả biết sẽ ra sao!

Cuối năm tôi... thi đậu! Mừng mừng, tủi tủi. Bớt sợ, bớt nhục. Đời chưa tươi vui như hoa hồng thắm nhưng cũng bớt đen tối một phần...

Tôi viết thư báo tin để bố mẹ, anh Phong yên tâm...

Nguyễn Dư